

ИНДИКАТОР НА ИКОНОМИЧЕСКАТА АКТИВНОСТ В БЪЛГАРИЯ

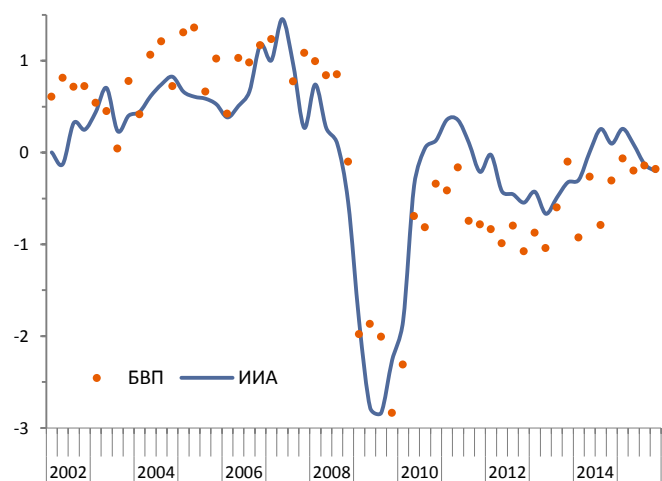
Бр. 1 / 2016 г.

ISSN 2367-4741

Индикатор на икономическата активност в България през четвъртото тримесечие на 2015 г.

През четвъртото тримесечие на 2015 г. дългосрочният компонент на ИИА отчете положителна стойност, близка до 0, за първи път от началото на 2008 г. В съчетание с очакванията за продължаващо му нарастване, това е потенциален индикатор за повишаване на икономическата активност в страната. Стойността на ИИА за този период обаче беше отрицателна, повлияна от наблюдаваната за второ поредно тримесечие негативна цикличната позиция на българската икономика.

ИИА и реален растеж на БВП*

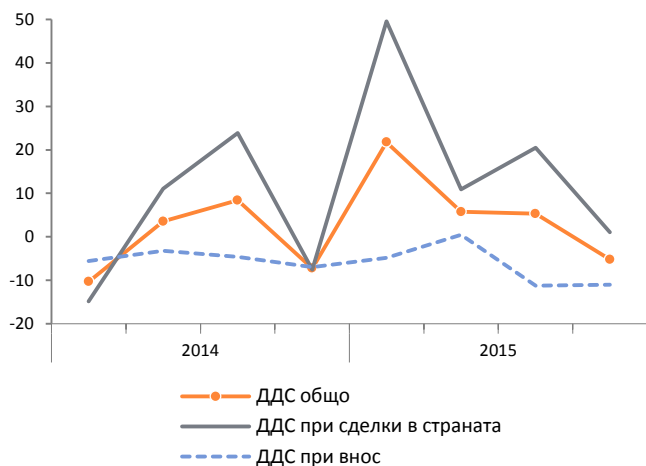
*С цел постигане на сравнимост, данните за БВП са нормирани, като от стойността на показателя е извадена неговата средна и полученият резултат е разделен на стандартното отклонение.

Източник: МФ

През четвъртото тримесечие на 2015 г. ИИА и динамиката на БВП в реално изражение следваха една и съща посока на развитие. Водещо влияние за низходящото изменение на ИИА имаше продължаващият спад на международните цени на петрола и неенергийните суровини и тяхното отражение върху активността в страната. Същевременно, реалният темп на растеж на БВП остана висок, на ниво от 2.9% на годишна база, но отчете слабо забавяне от 0.1 п.п. спрямо предходното тримесечие. По-съществени промени се наблюдаваха в структурата на растежа по производствения метод. Тя свидетелстваше за понисък реален темп на нарастване на брутната добавена стойност в промишлеността и в част от дейностите на сектор „Услуги“ спрямо предходното тримесечие, което бе в съответствие с отчетената динамика при краткосрочните индикатори, включени в ИИА.

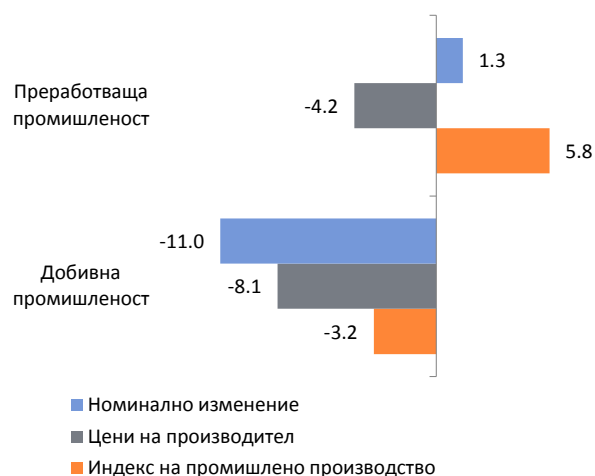
Най-висок принос към динамиката на ИИА имаше намалението на приходите от ДДС. Тяхното циклично развитие продължи да се влошава, повлияно преди всичко от понижението на цените на енергийните суровини на международните пазари, започнало в средата на 2014 г. В съответствие с това, приходите от ДДС от внос отново отчетоха спад на годишна база, като влияние оказаха както цената на петрола, така и по-ниският обем на внесени количества на определени групи стоки от трети страни.

Приходи от ДДС по компоненти

Източник: МФ

Обеми и цени на производител в индустрията през четвъртото тримесечие на 2015 г.

Източник: : НСИ, МФ

Забавяне в темпа на растеж беше отчетено и при индекса на индустриално производство през четвъртото тримесечие на 2015 г. Низходящият тренд в динамиката на международните цени намери най-силно негативно отражение в добивната промишленост, в резултат на което произведената продукция в тях отчете номинален спад на годишна база. Със спад на цените на производител се характеризираше и преработващата промишленост, обусловен от дейност *производство на основни метали*. Отчетените негативни развития в част от дейностите на сектор „Индустрия“ бяха в съответствие с очакванията за пониски продажни цени, намаление на осигуреността с поръчки и натоварване на производствените мощности. Подобрене в оценките на предприемачите се наблюдаваше по отношение на движението на наетите лица, но то беше свързано с ускоряване на производствената активност в преработващата промишленост. По-голямата част от дейностите в нея отчетоха съществено повишение на реалните обеми производство, което бе съчетано и с нарастване на производствените цени. Текущата им динамика кореспондираше с данните за нарасналия обем на износа на стоки, в съответствие с повишеното външно търсене

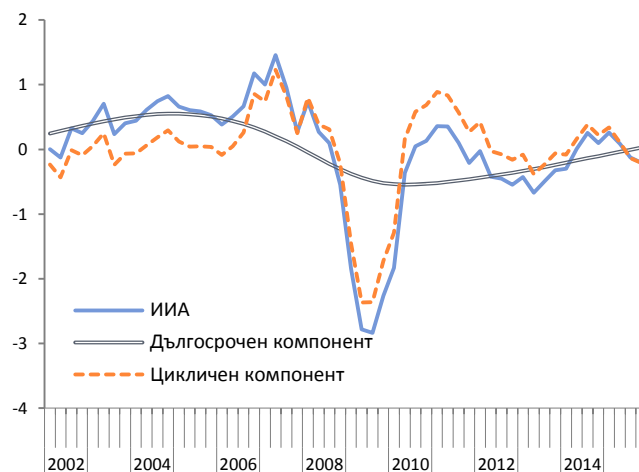
от страна на икономиките от ЕС-28, чийто темп на реален растеж се ускори до 2% на годишна база през третото тримесечие на 2015 г.¹

Въпреки влошената циклична позиция на икономиката, текущото развитие на част от показателите, включени в ИИА, се характеризираше с възходяща динамика. Реалният растеж на паричният агрегат М1 отчете ускорение, а лихвеният процент по дългосрочни кредити в лева продължи да се понижава със засилени темпове. Съществено подобрене се наблюдаваше и по отношение на оценките на предприемачите за общия бизнес климат в страната, което намери положително отражение в динамиката на краткосрочните индикатори за бизнес активността в строителството и търговията на дребно.

¹ Част от показателите влияят най-силно върху икономическата активност с един период назад (вж. Същност и методология)

По-голямата част от включените в ИИА променливи допринесоха за отслабването на общата циклична позиция на икономиката спрямо възходящия икономически цикъл между втората половина на 2014 г. и първите шест месеца на 2015 г. За разлика от влошаването на цикличните компоненти, при дългосрочните компоненти се наблюдаваше подобрене, в резултат на което дългосрочният компонент на ИИА се повиши до положителна стойност, близка до 0. Текущото развитие, както и очакванията за продължаващо му нарастване, се явяват потенциален фактор за повишаване на икономическата активност в страната.

ИИА по компоненти

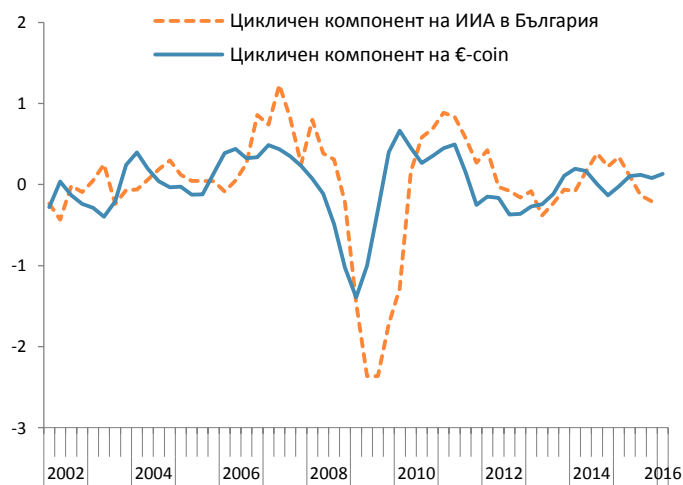

Източник: МФ

Степен на синхронизираност на българския бизнес цикъл с този на еврозоната

Цикличното развитие на българската икономика е в голяма степен синхронизирано с бизнес цикъла в еврозоната. Освен това, отклоненията на бизнес цикъла у нас от дългосрочната средна са по-големи в сравнение с цикъла в еврозоната, което е свързано с високата зависимост на българския бизнес цикъл от външната среда. Оценките за степента на зависимост на цикличните колебания в България и бизнес цикъла на еврозоната, представен чрез индикатора €-coin² показваха, че промените във външната конюнктура се отразяват най-силно върху българската икономика със закъснение от средно две тримесечия. Коефициентът на корелация за периода от първо тримесечие на 2001 г. до четвърто тримесечие на 2015 г. възлезе на 0.7 и 0.8, с лаг от един и два периода, съответно.

Оценени циклични колебания в еврозоната и България

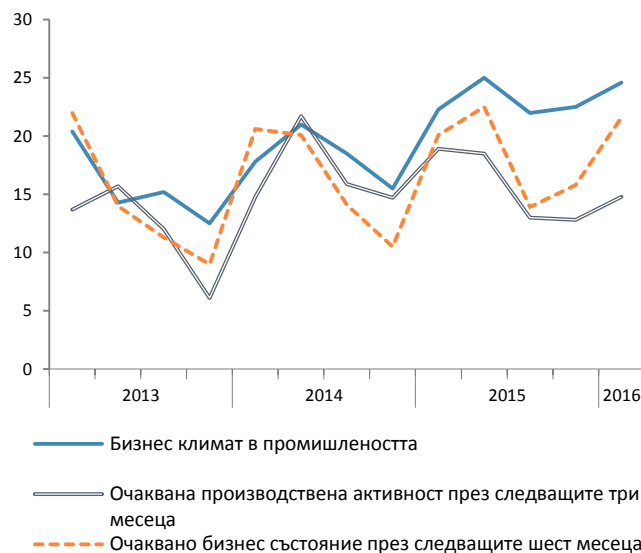
Източник: CERP, МФ

² Данни и подробни обяснения за методологията на съставяне на индикатора на бизнес цикъла за еврозоната „€-coin“ са достъпни на <http://eurocoin.cepr.org>. Тъй като този индикатор е месечен, данните за него са осреднени, за да може да се сравнява с ИИА, който е с тримесечна честота. Също така, индикаторът „€-coin“ изключва само краткосрочните (сезонните) колебания в икономическата активност в еврозоната и за да бъде съпоставим с ИИА беше необходимо да бъде премахнат дългосрочният тренд във времевия ред с филтър на Ходрик и Прескот.

Цикличната позиция на ИИА до голяма степен отразяваше отчетените ниски стойности на водещия индикатор за еврозоната в края на 2014 и началото на 2015 г. Въпреки че през второто тримесечие на 2015 г. бизнес цикълът в еврозоната отново навлезе във фаза на възходящо развитие, отчетеното намаление в стойностите на индикатора €-coin през месеците септември и октомври оказва ограничаващ ефект върху цикличния компонент на ИИА и той остана отрицателен за второ тримесечие поред. Основните фактори, които повлияха върху европейския бизнес цикъл, бяха свързани с все още слабото нарастване на цените и по-ниската външна търговия. Сигнали за забавяне бяха отчетени още през месеците юли и август, когато се наблюдаваха влошаване в нагласите на фирмите и потребителите и ограничаване на индустриалното производство. От месец ноември 2015 г. и първите месеци на 2016 г., индикаторът €-coin отново започна да се повишава, което отразяваше подобрените оценки за доверието на бизнеса и потребителите и благоприятното развитие на пазара на труда.

Като се има предвид оценената степен на синхронизация, възходящата динамика на цикличната позиция на българската икономика вероятно ще започне да се проявява след първото тримесечие на 2016 г. В съответствие с подобрените очаквания в еврозоната, оценките на предприемачите в индустрията отчетоха съществено подобрение през първите три месеца на 2016 г. спрямо втората половина на предходната година.

Избрани показатели, свързани с бизнес тенденциите в промишлеността

Източник: CERP, МФ

Същност и методология на съставяне на ИИА

Индикаторът на икономическата активност (ИИА) има за цел да представи в обобщен вид текущото състояние на българската икономика, както и да оцени динамиката на дългосрочния и цикличния ѝ компоненти. Той е конструиран чрез динамичен факторен модел и е съставен от петнадесет макроикономически променливи, измерващи промените както във вътрешната, така и във външната икономическа среда. Брутният вътрешен продукт (БВП) е друг обобщаващ индикатор за икономическата активност в страната, като динамиката на ИИА и на БВП имат сходен характер през повечето периоди на наблюдение. Въпреки това е възможно в отделни периоди да се наблюдават различия, както по отношение на степента на промяната, така и по отношение на посоката на изменение на двата индикатора.

Като съставен индикатор, ИИА има редица предимства:

- Ако данните за променливите, от които е съставен ИИА, се ревизират, промяната на съставния индикатор е значително по-малка като размер от ревизията, направена в данните за БВП;
- Динамиката на БВП понякога се влияе от специфични за икономическите сектори фактори, които често са дискретни или временни по характер и затова не би следвало да се интерпретират като фактори, засягащи общата икономическа ситуация.

Разлагането на всеки времеви ред на общ и специфичен компонент позволява да се елиминира въздействието на временните и специфичните фактори, както и да се правят корекции за възможни грешки в измерването на дадена променлива.

ИИА е изчислен въз основа на динамичен факторен модел, приложен към набор от данни по тримесечия за 67 макроикономически времеви реда за бизнес ситуацията както в България, така и в международен аспект. Впоследствие броят на променливите, съставляващи индикатора, е намален на 15, като всяка променлива се използва с реалното ѝ изменение спрямо съответното тримесечие на предходната година. Променливите, съставляващи ИИА, са взети в текущия период или с лаг от един период, както следва (лагът е представен в скоби): БВП (0), индекс на промишлено производство (0), индекс на строителна продукция (0), индекс на оборота в търговията на дребно (0), общ бизнес климат (-1), осигуреност на промишленото производство с поръчки (-1), очаквания за заетостта в промишлеността (-1), очаквания за цените в промишлеността (-1), средна натовареност на производствените мощности (0), паричен агрегат M1 (0), лихвен процент по дългосрочни кредити в лева (-1), приходи от ДДС (0), индекс на цената на петрола (-1), индекс на международните цени на неенергийните суровини (-1) и БВП на ЕС-28 (-1).

Оценката на цикличния компонент на ИИА е направена, като са елиминирани:

- Дългосрочният компонент, като е използван филтърът на Ходрик-Прескот. Въпреки че разглежданият филтър е бил предмет на много дискусии, той все пак остава най-широко използваната техника за премахване на тренда в икономическите редове;
- Краткосрочният компонент, отчитащ колебания в рамките на една година и изчислен въз основа на плъзгаща се средна с прозорец от 4 периода.